

UDK 371.3(049.3)

Primljeno: 21. 09. 2021.

Stručni rad
Professional paper

Lejla Muratović

OD POUČAVANJA KA UČENJU

(Sanela Merjem Rustempašić, *Projektna nastava bazirana na ishodima učenja*, Pedagoški fakultet u Sarajevu i Bosanska knjiga, Sarajevo, 2020)

Knjiga *Projektna nastava bazirana na ishodima učenja* autorice Sanele Merjem Rustempašić objavljena je 2020. godine u izdanju Pedagoškog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Bosanske knjige. Uvidom u biografiju autorice evidentan je fokus njenog istraživačkog interesa na pitanja unapređenja nastavne prakse primjenom savremenih strategija poučavanja, aktivnog i cjeloživotnog učenja. Stoga, knjiga sa jasno iskazanim nastojanjem autorice da poveže teoriju i praksu, te iz svoje stručne vizure ukaže na mogućnosti unapređenja kvalitete nastavnog procesa i učiteljima ponudi materijal za kontinuirani profesionalni razvoj, samo je čekala svjetlo dana. Na 219 stranica knjige sadržan je predgovor, 16 naslovljenih odjeljaka, literatura, registar imena, registar pojmova, te bilješka o autorici. Knjiga nije konvencionalno strukturirana u dijelove i poglavlja, ali tematika, sadržaj i pristup razmatranoj problematici nude naznake tri koherentne i logički zaokružene cjeline.

Prva cjelina predstavlja okvir za kritičko promišljanje teorijskih saznanja o projektnoj nastavi. Čine ju odjeljci: *Uvod*, *Historijski pregled učenja projekt metodom*, *Definiranje učenja projekt metodom*, *Benefiti projektne nastave* i odjeljak naslovljen *Može li se projektna nastava primijeniti u mom razredu*. Kroz uvodno razmatranje autorica daje kratak pregled cjelokupnog sadržaja knjige te ukazuje na temeljne intencije koje su je potakle da ponudi jedan ovakav rukopis. Ističući pozitivne efekte projektne nastave, na jednoj strani, i njenu nedovoljnu zastupljenost

u nastavnoj praksi, na drugoj strani, autorica izražava nadu da će knjiga biti podstrek učiteljima za planiranje, kreiranje, sprovedbu i evaluaciju projektne nastave temeljene na ishodima učenja. Dalje, knjiga čitateljima nudi uvid u genezu ideje projektne nastave i učenja projekt metodom, sa posebnim osvrtom na učenja Johna Deweya i Williama Kilpatricka te njihov doprinos naučnom utemeljenju i popularizaciji ovog modela učenja u nastavi. Odjeljak *Definiranje učenja projekt metodom* predstavlja uranjanje u kompleksnost definicije ovog pojma. Autorica nudi pregled najvažnijih definicija, te ukazuje na temeljne karakteristike planiranih i učinkovitih projekata. Posebno naglašava razliku među konceptima *učenje projekt metodom* i *učenje projekt metodom fokusiranom na standarde*, ističući važnost nastavnih standarda, pažljivo osmišljenih scenarija koji učenike vode ka setu propisanih ishoda uz harmonizirane procjene za određivanje onoga što su učenici naučili. U odjeljku nazvanom *Benefiti projektne nastave* autorica nudi pregled nekoliko istraživanja sprovedenih u svijetu i kod nas, a koja su potvrdila pozitivan utjecaj projekt metode na više kognitivne funkcije učenika, primjenu stečenih znanja, angažiranost učenika, odgovornost prema vlastitom učenju, komunikaciju i saradničke odnose među učenicima, te razvoju strategija za rješavanje problema. Odgovor učiteljima na pitanje *Može li se projektna nastava primijeniti u mom razredu* autorica pokušava dati ukazujući na značaj faktora poput uzrasta učenika, prethodnih iskustava i osposobljenosti za primjenu projekt metode, godišnjeg doba, raspoloživog vremena za planiranje, organizaciju i sprovedbu projektne nastave.

Druga cjelina knjige posebno će biti od koristi učiteljima, nastavnicima i profesorima u praksi, jer razmatra pitanja planiranja, kreiranja, organizacije, sprovedbe i evaluiranja projektne nastave. Obuhvata osam međusobno povezanih odjeljaka. Započinje odjeljkom koji detaljno opisuje sedam koraka koje je potrebno poduzeti prilikom planiranja i kreiranja uspješnih projekata: razvijanje ideje projekta, odlučivanje o trajanju i vrsti projekta, odabir jasnih standarda, simultano uključivanje ishoda učenja, rad na kriterijima osmišljavanja projekta, kreiranje rubrika za osmišljavanje projekata, te kreiranje optimalnog okruženja za učenje. Sa posebnom pažnjom autorica razmatra pitanje definiranja jasnih, preciznih i mjerljivih ishoda učenja, osvrćući se na vještine i mentalne navike koje je pogodno razvijati i usavršavati primjenom projektne nastave. U odjeljku *Faze projektne nastave*, kako naslov najavljuje, ukazano je na korake kojima treba hoditi u sprovedbi projektne nastave. Ti koraci idu od postavljanja cilja, planiranja, izvedbe do evaluacije učinjenog i aplikacije naučenog u svakodnevnom životu. Autorica naglašava da u projektnoj nastavi učitelj mora imati na umu završetak projekta, prije nego počne

planirati njegov početak. Projektna nastava ne trpi improvizacije i djelimična rješenja. Što je organiziranje projekta detaljnije, sam projekat bi trebao biti uspješniji. *Put do izrade projektne mape* naslov je koji će učiteljima ponuditi konkretne upute i olakšati primjenu projektne nastave u učionici. U projektnoj mapi moraju biti jasno naznačene aktivnosti, definirani ishodi učenja, proizvodi koje učenici trebaju napraviti i navedeni potrebni resursi. Izradi mape projekta prethodi izrada ključnog dijagrama za projekt koji treba da sadrži rokove, glavne aktivnosti i ključne značajke. Da bi učiteljima dodatno olakšala sprovedbu projektne nastave i dobrim primjerima motivisala ih na promjenu perspektive i načina rada, na kraju odjeljka autorica nudi konkretan primjer razrađenog projektog dijagrama i projektne mape. U odjeljku *Publika za projekt* istaknut je značaj učešća roditelja u sprovedbi projektne nastave. Roditelji ne trebaju biti samo publika za projekt, već i njegovi aktivni sudionici koji svojim učešćem djeci pružaju potrebnu podršku, a sa učiteljima grade partnerske odnose. *Kreiranje poticajnih pitanja* naslov je u kojem autorica tematizira ulogu i značaj unaprijed osmišljenog usmjeravanja učenika prema ciljevima i zadacima projekta. Ukazano je na nekoliko vrsta poticajnih pitanja s obzirom na efekte koje treba ostvariti. Na kraju odjeljka autorica naglašava da je od izuzetne važnosti naučiti učenike da i sami postavljaju pitanja i tragaju za istinama. Projektna nastava pred učitelje nameće nove uloge i očekivanja. Upravo je to tematika odjeljka knjige koji nosi naslov *Uloga učitelja u projektnoj nastavi*. Da bi uspješno upravljao projektom, učitelj treba učenike kontinuirano usmjeravati na ciljeve projekta, prikladno grupirati, jasno ih voditi i pružati im povratnu informaciju, postaviti i kontrolirati rokove, kontrolirati upotrebu resursa, uspostaviti poticajno ozračje za rad, upravljati tokom rada, evaluirati uspjeh projekta. U odjeljcima *Planiranje ocjenjivanja* i *Rubrike za ocjenjivanje* ukazano je na specifičnosti evaluiranja projektne nastave. Proces ocjenjivanja projektih zadataka i ishoda učenja kompleksan je posao i zahtijeva precizno planiranje. S obzirom da je projektni rad usmjeren ka mjerenju aspekata poput saradnje, komunikacije, rješavanja problema, timskog rada itd., ocjenjivanje bazirano na postignućima raznovrsnije je od tradicionalnog ocjenjivanja, te obuhvata proces učenja i krajnji rezultat. Kako navodi autorica, plan izbalansiranog ocjenjivanja treba obuhvatati različite ocjene usko vezane za ishode projekta: standarde sadržaja, vještine, mentalne navike. Ovakvi multipli indikatori postignuća pružaju priliku učenicima različitih sposobnosti. Za jasno diferenciranje razine učeničkih postignuća, autorica predlaže izradu rubrike za ocjenjivanje. Rubrike sadrže jasno utvrđene kriterije i služe kao vodič učenicima u dostizanju standardnih postignuća. U ovom dijelu knjige autorica opisuje temeljne karakteristike efikasnih rubrika za ocjenjivanje,

nudi uputstva za pisanje rubrika i konkretne primjere koji će učiteljima u praksi biti od posebne koristi prilikom evaluiranja efekata projektne nastave.

Treća cjelina knjige fokusira se na metodičke upute učiteljima pri korištenju projektne nastave kao modela u kojem učenici istražuju i uče sadržaj na autentičan način i obuhvata odjeljke *Upravljanje nastavnim procesom u primjeni projekt metode*, *Metodičke teškoće projektne nastave* i *Planski obrasci za projekt*. U njima autorica ukazuje na specifičnosti nastavnog procesa pri organizaciji učenja projekt metodom, metodičke teškoće koje se mogu javiti pri primjeni projektne nastave, nudi savjete kako te teškoće izbjeći ili minimizirati, te konkretne obrasce za pomoć učiteljima pri planiranju, upravljanju, evaluaciji i samoevaluaciji projektnih aktivnosti. Napominje da se ponuđeni obrasci mogu dopunjavati i prilagođavati u skladu sa specifičnostima i potrebama projekta.

Knjiga *Projektna nastava bazirana na ishodima učenja*, kao što se može uočiti na osnovu izloženog sažetog prikaza, zanimljivo je i u teorijskom i praktičnom smislu korisno štivo. Izrasla iz potreba nastavnog procesa, nudi sistematičan pregled relevantne literature, brojnih istraživanja, ali i praktičnih uputstava koja se odnose na mogućnosti korištenja projektne nastave. Kao takva predstavlja vrijedan doprinos u stručnoj literaturi iz područja didaktike i metodike. Pisana je jasno i jezgrovito te predstavlja metodološki konzistentnu analizu pitanja planiranja, organizacije, sprovedbe i evaluacije projektne nastave bazirane na ishodima učenja. Ukazujući na potrebu da se obrazovanje prilagodi svijetu koji se neprestano mijenja, autorica knjigom skreće pažnju na mogućnosti projektne nastave da podstakne učenikovu aktivnost i angažiranost u procesu konstruiranja vlastitog znanja. U prikazu najvažnijih odrednica projektne nastave, autorica integrira pitanje obrazovnih standarda te jasnih i mjerljivih ishoda učenja. Pri tome gradi teorijski okvir za svoja razmatranja unutar kurikulumskog pristupa obrazovanju, te na nov i originalan način aktualizira pitanje projektne nastave kao adekvatnog didaktičkog rješenja za ostvarivanje ciljeva nastave. Slijedeći didaktičku paradigmu označenu sintagmom *nastava usmjerena na učenika* knjiga nudi uputstva učiteljima kako kod učenika podsticati kooperativnost, samostalnost, upornost, kreativnost, kao i razvoj istraživačkih, organizacijskih, komunikacijskih i kritičkih sposobnosti. Knjiga, dakle, obiluje korisnim informacijama i uputstvima, te svjedoči o profesionalnoj posvećenosti autorice da doprinese sveobuhvatnom razumijevanju projektne nastave kao specifičnog didaktičkog sistema.

Stil izlaganja, izbor sadržaja, način njegove interperetacije i argumentacije, te fragmentirana struktura ponuđena kroz naslovljene odjeljke, ukazuju na intenciju

autorice da knjigu učini prihvatljivom i za širu čitalačku publiku. Od posebne će koristi biti učiteljima, nastavnicima, profesorima u srednjim školama i univerzitetskim profesorima, jer nudi obrasce koji će obogatiti njihove metodičke postupke i ohrabriti ih da sami pruže novu dimenziju i didaktički dizajniraju podsticajnu okolinu za učenje. Kao vrijedan izvor informacija knjiga će koristiti i studentima nastavničkih fakulteta, stručnim saradnicima u školi, odgajateljima, ali i široj javnosti zainteresiranoj za pitanja nastave i učenja.

Adresa autorice

Authors' address

Lejla Muratović

Univerzitet u Tuzli

Filozofski fakultet

lejlamuratovic81@gmail.com

